Danskernes Historie Online
Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: https://slaegtsbibliotek.dk
Danske Slægtsforskere: https://slaegt.dk

LOKALHISTORISK FORENING OG ARKIV

Bjergsted

Lokalhistorisk Forening og Arkiv

Svebølle Aktivitetscenter

Centervej 13 - 4470 Svebølle

Havnsø Kro, anno 2026

Foto Kirsten Kallenbach

Nr. 2 Juli 2026 Årgang 46

Læs inde i bladet:

Om Arkivet s. 2

Da kromanden drev englænderne på flugt s.3

Referat af general-forsamlingen s. 10

Købmand P.H. Kaalund, Svebølle s. 12

Medlemskontingent 2026 s. 22

Medlemmers e-mail

s. 22

Kommende aktiviteter

s. 23

Kontaktinformationer

s. 24

Bjergsted Lokalhistorisk Forening og Arkiv

Bjergsted Lokalhistorisk Forening og Arkiv indsamler, registrerer og bevarer billeder og skriftligt materiale med historisk relevans fra den tidligere Bjergsted Kommune, der omfatter de fire tidligere kommuner Viskinge Avnsø, Bregninge-Bjergsted, Føllenslev-Særslev, herunder Nekselø, og Sejerø.

Arkivet modtager billeder og personlige papirer som breve, dagbøger, erindringer, soldaterpapirer, næringsbreve m.m. samt skøder, ejendomspapirer, foreningsprotokoller, virksomhedspapirer m.m.

Tænk på arkivet, næste gang, du skal rydde op i de gamle billeder og papirer, måske for dine forældre. Smid det ikke ud, er du i tvivl, kan du fx ringe i åbningstiden og spørge, om det har interesse for Arkivet på tlf. 59 29 14 08.

Vi har lokaler i Aktivitetscentret Åvangen, Centervej 13, 4470 Svebølle, og du kan træffe os tirsdage og torsdage kl. 10-12, og desuden den første torsdag i måneden kl. 14-16.

Frivillige i Arkivet:

Jens Weinreich	Kirsten Kallenbach
Poul Nautrup	Anne Grethe Høj
Connie Djernis	Jørgen Rasmussen
Inge Vibeke Jensen	Karsten Ahrens
Arne Jensen	Gunnar Petersen
Carl Georg Frigast	Hasse Nielsen

Da kromanden drev englænderne på flugt

Udpluk af Havnsø Kros historie

Af Kirsten Kallenbach

I 1806 blev ejeren af Havnsø Mølle og Møllegård, landeværnsløjtnant Niels Juul Kastrup, fradømt retten til at drive kro i forbindelse med møllen ved en retssag. Han havde undladt at søge bevilling, der kostede fem rigsdaler, og det samme havde den tidligere ejer, Bertel Buchwald, som han købte møllen og Møllegården af i 1804. (Fem rigsdaler i 1806 svarede cirka til tre ugers løn for en almindelig arbejder).

Så nu kunne rejsende til og fra Sejerø og Nekselø ikke længere få logi og noget at spise og drikke, når de ventede på at kunne komme videre med båd, nogle gange i dagevis, hvis vejret var dårligt.

Selve krobygningen var fra 1752 og udgjorde sammen med Møllen og Møllegården et betydeligt kompleks, der dominerede området.

Havnsø Mølle, to gårde i Havnsø, Sejerø, Nekselø og Anholt hørte under herregården Krogerup ved Humlebæk og ejedes i 1774 til 1804 af ritmester Frederik Adam van der Maase. I en stærk storm blev møllen blæst omkuld og Møllegården beskadiget, og van der Maase opførte en ny stubmølle på stedet og et "vaaningshus", i forbindelse med Møllegården.

Våningshusets ældste dele er dateret til 1790 og er i dag det eneste, der er tilbage af Møllegårdens bygninger.

Postkort fra Bjergsted Turistforening – ca. 1988

Her ønskede ejeren at åbne en lovlig kro som erstatning for den smugkro, der havde været på stedet i umindelige tider. Der blev søgt mulighed for privilegier, og dette blev bevilliget 30. maj 1801, Havnsø Kros fødselsdag. Tilladelsen tillod at betjene rejsende, formedes en afgift til kongen på 5 rigsdaler. Men de lokale beboere måtte ikke betjenes på kroen, da der allerede var en privilegeret kro i sognet, nemlig Favrbo Kro.
Det var imidlertid svært for løjtnant Kastrup at skelne mellem de rejsende og de lokale beboere, og desuden var der ¾ mil (5,4 km) til Favrbo Kro, og det var langt at gå efter en lang arbejdsdag,

I 1806 kom der en anonym klage over "det omfattende drikker på stedet" til amtmanden, baron Adeler, og Løjtnant Kastrup blev i den efterfølgende retssag så fradømt retten til at drive kro og idømt en bøde på 20 rigsdaler samt en erstatning til anmelderen (kromanden i Favrbo?) på ligeledes 20 rigsdaler.

Løjtnant Kastrup havde kort før retssagen søgt om bevilling, der gav lov til, at han også kunne betjene de lokale beboere. Til gengæld for denne udvidelse af privilegiet ville han sørge for postbefordring til Nekselø.

Rentekammeret, der behandlede ansøgningerne, bad amtmanden for Holbæk Amt, baron Adeler, om en udtalelse, og amtmanden udtalte, at det var nødvendigt med et sted, hvor de rejsende til og fra øerne kunne blive beværtet og overnatte. Anløbsforholdene ved Saltbæk var farlige i hårdt vejr, hvor sejerøboerne mere sikkert kunne lægge til i Havnsø, og desuden var det nødvendigt i forbindelse med troppetransporterne, der foregik i forbindelse med Englandskrigen, at tropperne, der ventede på videre transport til Sejerø, kunne få forplejning og logi. Men amtmanden ville ikke udvide privilegierne til også at omfatte de lokale beboere, og han krævede også, at løjtnant Kastrup skulle stå for at bringe post til både Nekselø og Sejerø.

Danmark var i krig med England fra 1801-1814, og der var i perioden behov for at transportere tropper rundt i landet, også til øerne, for at forhindre, at englænderne gik i land på kysterne for at skaffe vand og andre forsyninger og for at stjæle fra den lokale befolkning. Der blev opført flådebatterier ved kysterne, men de var ikke fast bemandede, tropperne bevægede sig rundt efter behov.
Sejladsen til Nekselø og Sejerø var nu risikabel, da alle både, der var i området, risikerede at blive beskudt og/eller opbragt, så man risikerede både mandskab og båd ved at besejle øerne.

Derfor var Sejerø en stor del af tiden afskåret fra Sjælland, så antallet af rejsende var faldet væsentligt. Sejerø blev jævnligt hærget af de engelske styrker, der tog kvæg og andre landbrugsprodukter med og stjal beboernes ejendele.

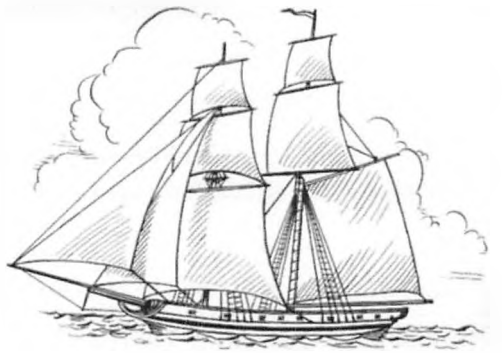
Under disse forhold meddelte løjtnant Kastrup, at han ikke var i stand til at sørge for postbefordring til Sejerø, hans indtjening kunne ikke bære anskaffelse af en større båd og ansættelse af to til tre erfarne sømænd, der var nødvendige for at kunne sørge for sejladsen. Navnlig ikke, når bevillingen stadig ikke omfattede de lokale beboere.

Kroen blev derefter lukket fra 1807 til 1814.

Hvordan behovet for beværtning og logi til de rejsende, herunder tropperne, blev løst i denne periode, nævnes ikke i kilderne.

I 1807 fik landeværnsløjtnant Niels Juul Kastrup hovedrollen i det lokale forsvar mod englænderne, da to engelske orlogsskibe, to brigger, nærmede sig kysten. Kastrup nægtede at overgive sig, da englænderne åbnede ild mod hans mølle og kro.

Løjtnanten kommanderede sine møllegæster og lokale bønder til i al hast at kaste skanser op ved kysten, imens han og nogle krogæster bragte et par lokale kanoner i stilling og gjorde klar til at afgive skud.
Det første skud var et pletskud, der ramte masten på den nærmeste brig, så den væltede over bord.
Det næste skud var også et pletskud, da kuglen passerede hen over dækket så tæt på besætningen, at hovedbeklædningen røg af en af de engelske besætningsmedlemmer.
Den uventede og præcise modstand fik englænderne til at fortrække, og på grund af Kastrups hurtige og resolutte brug af sin militære kunnen og lokalbefolkningens mod, undgik Havnsø at blive invaderet og plyndret af englænderne!

Principskitse af en Brig.

Som orlogsskib en slank og hurtig skibstype,
mere manøvredygtig end de større skibe.

En af de engelske kanonkugler blev i årene derefter brugt på kroen til at male sennepskorn med.

I 1808 blev sejerøboerne og de, der boede ved kysten i Sejerøbugten, herunder løjtnant Kastrup og de øvrige beboere i Havnsø, mindet om krigens nærhed og gru, da de blev vidner til Slaget ved Sjællands Odde, for sejerøboernes vedkommende i første parket.
Danmarks sidste store linjeskib, Prinds Christian Frederik, det eneste, der var tilbage efter Flådens Ran i 1807, blev overmandet af en overlegen engelsk flådestyrke på fem fartøjer. Det danske linjeskib kunne ikke komme væk, og chefen, kaptajn C. W. Jessen, valgte at sætte skibet på grund på en sandrevle ud for havnebyen og overgav skibet for at redde besætningens liv. Efter at besætningen var evakueret, satte englænderne næste dag ild til skibet, der senere eksploderede. Braget kunne høres over store dele af Vestsjælland og Odsherred, og ilden kunne ligeledes ses mange sømil væk.
Selve slaget dagen forinden kunne høres som en dyb torden i det meste af regionen.

Da krigen sluttede i 1814, og det igen blev muligt at sejle mellem de to øer og Havnsø, søgte løjtnant Kastrup igen om at kunne opnå bevilling til at drive kroen. Han søgte om en udvidelse af privilegiet.
Efter forhandlinger fik han tilladelse til at beværte og give logi for rejsende, mod at han besørgede post til Nekselø. (Han slap for post til Sejerø). Han fik også lov til at brygge øl til salg i kroen, men han måtte ikke brænde brændevin, det skulle købes i en købstad. Han måtte stadig ikke beværte de lokale beboere, og afgiften til kongen var nu steget til 20 rigsdaler.

Kastrup valgte at godtage betingelserne og drev nu både mølle og kro i nogle år, inden han solgte den i 1818 til købmand Stricher, der overtog Kastrups privilegier.
Efter de meget svære økonomiske forhold, forårsaget af Englands-krigene med den deraf følgende statsbankerot, tog det lang tid at få

gang i et økonomisk opsving.
Mølle, Møllegården og kroen blev opkøbt af Peder Kargaard Thomsen, i 1828, og familien drev virksomheden frem til 1905, hvor hofjæger-mester Gustav Elias Grüner, ejer af godset Egemarke, opkøbte komplekset. Han havde store planer for byen, og i 1906 byggede han Havnsø Badehotel, der tiltrak turister til området. Da havnen samme år også blev udbygget med en 220 m lang mole, der gav nye erhvervsmuligheder, kom der et betydeligt opsving i områdets økonomi, og det kom naturligvis også kroen til gode.
Grüner solgte komplekset videre i 1914, og igen i 1917 blev det handlet, og denne gang blev komplekset splittet op, da Møllen og Møllegården blev solgt for sig selv, og Hotellet, og dermed kroen, blev opkøbt at to københavnske fiskehandlere, der allerede i 1919 solgte det videre.

Herefter har der været forskellige ejere og bestyrere frem til 2004, hvor kroen blev raseret af en brand, der lagde den gamle fredede bygning helt i ruiner. Det eneste, der blev reddet ud af den brændende bygning, var det gamle krobord, der havde stået i kroen i flere hundrede år. Fredningen blev ophævet, og det banede vejen for, at et lokalt konsortium kunne genopføre en ny bygning med moderne indre, men med et ydre, der havde samme udseende, som den gamle bygning.

Havnsø Kro efter genopførelsen. Foto: Kirsten Kallenbach 2026

Der er blevet gjort flere forsøg på at drive kro på stedet, men det lykkedes ikke. Bygningen blev i 2015 opkøbt af Højskolen til Bevidsthedsudvikling, der havde købt Havnsø Hotel og Kursuscenter.

I 2025 købte Linda og Jonas Christiansen Havnsø Kro og indrettede den til selskabslokaler. Kroen kan igen bidrage positivt til nærmiljøet og udfylde sin plads tæt på Møllen og Møllegården, og det gamle bord er nu igen på plads i den tidligere krostue.

Kilder:

nordvestsjaelland.dk: Rasmus Nielsen: Havnsø Kro 1801 – 30. Maj – 1951, skrevet i forbindelse med kroens 150-års jubilæum.
Artikel i Kalundborg Folkeblad 29. maj, 1951: Haunsø Kro gennem 150 år. Artiklen bygger på afhandlingen af overlærer Rasmus Nielsen, Næstved.
Karen E. Petersen: Træk af Haunsø Kros historie.
Johnny Balsved: navalhistory.dk/Englandskrigene
Bjergsted Lokalhistorisk Forening og Arkiv: 1906 et skelsættende år for Havnsø af Flemming Paulsen.
Kalundborg Kommune: Værdifulde kulturmiljøer/ Havnsø fiskeri- og havneby

Referat af foreningens generalforsamling, der blev afholdt i Aktivitetscenter Åvangen 12. marts 2026 kl. 19

Dagsorden iflg. vedtægterne

1.1. **Valg af dirigent**
Karsten Ahrens blev valgt.

1.2. Valg af 2 stemmetællere
2 medlemmer fra lokalarkivet blev valgt.

2. **Formandens beretning**
Formanden Kirsten Kallenbach oplæste beretning som blev godkendt uden kommentarer.

3. **Kassererens beretning**
Regnskab blev oplæst af Inge Vibeke Jensen, regnskab blev godkendt uden kommentarer.

4. **Valg**

4.1. Valg til bestyrelsen
På valg er Rud Lynge Jacobsen, som ikke ville modtage genvalg.
Connie Djernis blev foreslået som bestyrelsesmedlem og dette blev vedtaget.
Poul Nautrup blev genvalgt
Jens Weinreich blev genvalgt

4.2. Valg af suppleanter
Karsten Ahrens blev genvalgt
Connie Djernis var suppleant i bestyrelsen, det lykkedes ikke blandt de fremmødte
at vælge en ny suppleant.
Foreningen har derfor det kommende år én suppleant i bestyrelsen.

4.3. Valg af revisorer
Jan Østergaard blev genvalgt.
Jørgen Rasmussen blev genvalgt.

4.4 Valg af revisorsuppleant
Lene Jørgensen blev genvalgt.

5. **Indkomne forslag**
Forslag skal være formanden i hænde senest 4. marts 2026.
Der er ikke indkommet forslag.

6. Eventuelt
Ingen kommentarer

Fremmøde til generalforsamlingen: 18 personer deltog inkl. bestyrelse

Referent: Connie Djernis
12/3-26

Efter generalforsamlingen var der foredrag om "Skarsholm" v/ Kirsten Kallenbach.

Købmand P. H. Kaalund

Svebølle St.

Ole Kaalund / Connie Djernis

I 1938, i en alder af blot 29 år, tog Peter Helge Kaalund et afgørende skridt og købte en ejendom på Jernbanevej i Svebølle. Det blev begyndelsen på et langt og engageret liv som selvstændig købmand.

Ejendommen rummede tre lejligheder på første sal. En af lejerne var allerede Fru Frederiksen, der drev en viktualieforretning og et pensionat fra stedet.

Fru Frederiksen sørgede for måltider til de mange ungkarle, der arbejdede på det nærliggende savværk. Netop denne kundekreds medførte et lidt særligt udvalg i Kaalunds butik. Savværkets regler forbød rygning, så for at imødekomme arbejdernes behov, solgte Kaalund snus som et røgfrit alternativ.

Familien Kaalunds private bolig lå til højre for forretningen. Der hørte en lille have samt garage til. Boligen var rummelig og tidstypisk indrettet med tre stuer, et køkken og et badeværelse, hvor der endda blev installeret et badekar, noget der endnu var en luksus i mange hjem. Under køkkenet fandtes en kælder, og udenfor lå en særlig fyrkælder, der sørgede for opvarmning af hele ejendommen.
På første sal havde familien soveværelse, børneværelse og et værelse til husets pige samt to værelser til de ansatte. Her levede Peter Helge Kaalund sammen med sin hustru Gudrun og deres søn Ole, som har bidraget med sin erindring til denne fortælling om faderen, købmand P. H. Kaalund.

På side 13 ses:
Luftfoto af Købmand Kaalunds ejendom og forretning.
I forretningsvinduet yderst t.v. drev Fru Frederiksen viktualieforretning. Ovenover forretningen boede hun og havde sit pensionat. De øvrige forretningsvinduer er P. H. Kaalunds med tilhørende bolig.

Ole Kaalund kom til verden i 1942 og begyndte sin skolegang i Svebølle i 1948. Her tilbragte han sine første 4 skoleår, inden han fortsatte på Jyderup Realskole, hvor han som syttenårig afsluttede med en realeksamen. Herefter trådte han ind i familievirksomheden, idet han begyndte som lærling hos købmand P. H. Kaalund. Uddannelsen varede normalt fire år, men takket være hans realeksamen fik han lov til at springe ét år over.

Ole var i lære samtidig med en anden lærling, Lars Rude Mortensen, der også boede i ejendommen. Også kommis Henning Olesen havde fast bolig i huset. Måltiderne blev indtaget i Fru Frederiksens pensionat.

Efter endt læretid i familieforretningen fortsatte Ole Kaalund ad den vej, hans far havde grundlagt. Han byggede videre på sin handelsuddannelse og gjorde brug af den i sit videre arbejdsliv, hvor han fik en mangeårig karriere inden for salg hos A/S Dansk Shell.

Kaalunds butik bar præg af orden og funktionalitet. Forretningsvinduerne var pyntet med den tids varer og indenfor blev

kunderne mødt af en klassisk disk med tilhørende skuffer, et solidt kasseapparat og en kaffemølle, der spredte duften af friskmalet kaffe i hele lokalet.

Et pyntet forretningsvindue anno 1960

De mange skuffer i disken rummede alt, hvad den moderne husstand kunne få brug for af sukker, mel, gryn og andre dagligvarer, som købmanden med præcision målte op og fyldte i poser. Kolonialvarerne havde deres egen afdeling adskilt fra isenkrammet.

Ekspeditionen foregik altid over disken, hvor hver kunde blev betjent personligt, her blev varerne bestilt, pakket og betalt. Kaalunds forretning overgik aldrig til selvbetjening, hvor kunderne selv skulle finde varerne og betale ved en kasse.

Mange fik skrevet deres indkøb "på bog" – det vil sige, at de købte på kredit og først betalte senere, alt efter hvad de havde aftalt med købmanden. Landmændene betalte typisk én gang om året, og det betød at børnene fik chokolade af købmanden.

Fra v. lærling Jørgen Johansen, 1. kommis Henning Andersen, kommis Knud Hansen og kommis Arne Christensen, lærling Hans W. Rasmussen. Billedet er taget i forbindelse med ombygningen i 1950érne.

Peter Helge Kaalund blev født i 1909 på Skjoldenæsholm, hvor hans far virkede som godsforvalter. Efter at have taget realeksamen fra Sorø Akademi, blev han udlært som købmand hos Carøe i Stege på Møn. Herefter gik turen videre til Ringsted, hvor han arbejdede som kommis, og senere til Ruds Vedby, hvor han fik ansættelse hos købmand Bentzen.

Det var også i Ruds Vedby, at han mødte sit livs kærlighed, Gudrun, datter af mejeriejer Hansen. I 1938 blev de gift, og det samme år tog de hul på et nyt kapitel sammen, da Peter Helge købte ejendommen i Svebølle og slog dørene op til sin egen købmandsforretning.

Ifølge sønnen Ole var Peter Helge Kaalund ikke blot en dygtig købmand, han var også vellidt af både ansatte, kunder og samarbejdspartnere. Han interesserede sig for livet i området og i byen Svebølle. Han havde et godt ry og hans forretning blev besøgt af folk fra alle samfundslag.

Der var ingen forskel på den private og den professionelle Kaalund. I butikken blev alle ansatte lært op i, at god betjening handlede om at møde folk med samme venlighed, uanset hvem de var.

Mange af de unge, der kom i lære hos Kaalund, startede sidenhen selv forretning, hvilket fortæller om den solide faglige ballast de fik med sig i livet. Ifølge Ole havde hans far typisk to lærlinge ad gangen både i butik og på kontor

De unge, der kom i lære hos Kaalund, talte varmt om deres læremester. Han formåede at skabe en arbejdsplads, hvor alle følte sig set og hørt, og hvor ansvar blev givet videre med tillid.

Hver lærling havde sit eget område, som han skulle mestre, og gennem dette arbejde lærte de ikke blot om varer og kundeservice, men også om hvordan man møder folk fra alle samfundslag.

Fredag var noget ganske særligt for her blev lærlingene budt på varm frokost i familiens eget køkken. Her deltog Fru Gudrun Kaalund og hushjælpen Inge ofte, og der blev snakket frit og muntert hen over maden.

Ved juletid mærkede de ansatte også, at de var værdsat. Der var altid julegaver, og som regel også en kontant bonus, som tak for indsatsen.

Udbygning af købmandsforretningen i 1957

Varesortimentet i Kaalunds forretning voksede støt og sikkert over årene. Det skyldtes købmandens skarpe sans for kundernes behov og hans evne til at følge med tidens udvikling.

Ud over de klassiske kolonialvarer og isenkram førte forretningen også byggematerialer, søm og skruer, ligesom der blev handlet med brændsel, kul og koks og benzin fra stander. Der blev også solgt korn, foderstoffer og olie og selv flydende ammoniak (gødning) var at finde i sortimentet.

For at kunne betjene kunderne bedst muligt, både i butikken og ude på landet, havde Kaalund på et tidspunkt tre faste chauffører: Børge Jørgensen, Herman Larsen og Svend Marcher. Alle var de trofaste medarbejdere gennem mange år.

På forretningens højdepunkt beskæftigede han en imponerende stab, fire kommiser, tre lærlinge, tre chauffører og to kontoransatte. Det vidner om, hvor stor en rolle Kaalunds forretning spillede i lokalområdet både som handelsvirksomhed og arbejdsplads.

Med den stigende aktivitet i butikken voksede behovet for plads. Kaalund reagerede med rettidig omhu, bag forretningen blev der opført et rummeligt lager, hvor egne lastbiler kunne parkeres, og større varegrupper som foderstoffer og brændsel kunne opbevares tørt og tilgængeligt.

En af Kaalunds styrker var at lytte til kundens behov. Hvis noget manglede i sortimentet, så sørgede han for at skaffe det via sine forretningsforbindelser, for hans kunder skulle ikke gå forgæves.

Forretningsejendommen blev desuden udvidet med en særskilt afdeling til kolonial- og isenkram. Denne tilbygning står den dag i dag som et vidnesbyrd om købmandens virke.

Alt i alt står det klart, at P. H. Kaalund drev sin virksomhed med både hjerte og forstand. Hans ansatte blev behandlet med respekt, han var en vellidt mand og mange ville gerne arbejde for ham.

Også kundekredsen var bemærkelsesværdig. Den spændte vidt, men fælles for dem alle var, at de kom igen og igen. Kunderne var loyale og de var tilfredse, for de vidste, at de hos Kaalund blev mødt med venlighed og faglighed.

Fra v. købmand Kaalund, kontorassistent Erna Petersen, ukendt person, kommis Fritz Petersen, ukendt person, chauffør Herman Larsen.

I nabolaget var konkurrencen beskeden. Som Ole fortæller med et glimt i øjet: "Var der et par biler ved Brugsen, stod der mange flere ved Kaalund." Og selv når travlheden var størst, var stemningen rolig. Kunderne ville gerne vente på den gode betjening.

P. H. Kaalunds engagement rakte ud over Svebølle. I 1957 udvidede han sin virksomhed, da han overtog forretningen Rørbech og Friis i Jerslev. Den erfarne 1. kommis Henning Andersen blev indsat som bestyrer. I 1965 overtager Henning Andersen selv forretningen, han ændrer hermed navnet til
H. A. Selvbetjening, forretningen lukkes i 1975.

Ud over at være en dygtig købmand var Kaalund også kendt som en gavmild og omsorgsfuld mand. Han hjalp sine ansatte, når der opstod økonomiske vanskeligheder, og i flere tilfælde opkøbte han huse i byen, som hans ansatte kunne bo i. Hvis huslejen ikke kunne betales, trådte han til med sin hjælp.

Det samme gjaldt kunderne. Hvis nogen havde svært ved at betale, var der mulighed for at indgå en rimelig god aftale, så længe Kaalund var sikker på at aftalen ville blive overholdt.

P. H. Kaalunds engagement rakte også ind i andre dele af det lokale

erhvervsliv. Da Johannes Rasmussens Vognmandsforretning blev omdannet til et aktieselskab, indtrådte Kaalund som medejer sammen med advokat Svend O. Hansen og vognmanden selv, Johannes Rasmussen. Ifølge Ole havde en af Rasmussens sønner endda været i lære i købmandsforretningen. Et eksempel på de tætte bånd, der eksisterede mellem byens erhvervsdrivende.

Fru Gudrun Kaalund blev født i 1912. Hun havde gået på Sorø Husholdningsskole og senere på Ry Højskole, og hun havde en stor og livslang venindekreds fra barndomsbyen i Ruds Vedby. Den holdt hun fast i og mange af veninderne kom ofte på besøg, også efter familien var flyttet til Svebølle.

Selvom hun ikke deltog direkte i driften af butikken, var hun aktiv på mange andre måder. Som ung spillede hun klaver ved flere arrangementer, blandt andet til den årlige juletræsfest på Svebølle Kro.

Købmandsparret havde en stor omgangskreds, og Gudrun Kaalund var værtinde. Når der skulle holdes middag i privaten, blev der tilkaldt både kok og serveringspersonale og unge piger fra egnen hjalp til med servering. Kaalund-parret deltog også selv flittigt i det sociale liv omkring dem og blev værdsat for deres gæstfrihed.

I det daglige hushold var det især de to søstre, Grethe og Inge Rasmussen, der havde ansvaret. Inge og Grethe var døtre af Vilhelm og Laura Rasmussen fra Svebølle. Grethe var gift med Gunnar Christensen, som kørte skolebus og siden blev pedel på Svebølle Skole. Inge var gift med Børge Jørgensen, der arbejdede som chauffør for købmanden.

Inge kom i huset, da Ole kun var tre år gammel, og hun blev en uvurderlig hjælp for familien frem til Fru Kaalunds død få år efter sin mands bortgang. "Inge var en kæmpe hjælp" fortæller Ole.

Under besættelsen spillede P.H. Kaalund en aktiv rolle i modstandsbevægelsen. Hans navn kan findes i Modstandsdatabasen. På et tidspunkt gav han husly til en norsk modstandsmand, som boede i skjul i ejendommen, beskyttet af den danske købmand.

Derudover deltog han som frivillig i luftmeldekorpset i Svebølle. Uden

for byen var opført et tårn, hvorfra man under krigen observerede og indrapporterede flytrafik. Det var et vigtigt led i overvågningen af luftrummet og endnu et bevis for Kaalunds engagement i sin samtid.

Svebølle var dengang en by fuld af liv. Ole Kaalund husker tydeligt, hvordan byen summede af aktivitet: to bagere, to banker, en brugs, en købmand, en gartner, cykelhandler, manufakturforretning, Tatol, frisører til både damer og herrer, en skrædder, en installatør, en smedje – og naturligvis skolen. Det var en tid, hvor de mange erhverv satte deres præg på byen.

Købmandsforretningen i ejendommen på Jernbanevej 14-16 har en lang historie, der går forud for Kaalunds tid.
Allerede omkring 1910 drev Jens Chr. Jørgensen købmandshandel i bygningen helt frem til cirka 1918. Efter ham overtog Wilhelm Peter Axel Petersen, dog kun for en meget kort periode.
Fra 1919 til 1937 var det Købmand Laurits Andersen, som drev købmandsforretning i ejendommen. I 1938 overtog P. H. Kaalund ejendommen og førte derefter købmandstraditionen videre i tre årtier.

Efter Kaalunds død i 1971 fortsatte butikken i en periode med Knud Hansen som kommis og en lille håndfuld ansatte. Sortimentet blev dog stille og roligt reduceret, og stemningen bar præg af, at det var en afviklingsperiode. Købmand Kaalunds forretning blev sat til salg.

I 1974 overtog Kirsten og Ib Thomsen butikken under navnet "Svebølle Elitemarked" og indførte den tids moderne selvbetjening. Kunderne fandt selv varerne og betalte ved én af to betjente kasser. Det var ikke kasse man sad ved, nej man stod op og tastede varerne ind. Butikken fik lyst interiør og bød på et klassisk udvalg af kolonialvarer, selvfølgelig med håbet om at tiltrække den lokale kundekreds.

Men tiden var og blev en anden. Kunderne savnede måske muligheden for at handle på kredit, som de havde kunnet hos Købmand Kaalund, og udbuddet af varer mindede en del om Brugsens, så i1978 måtte butikken dreje nøglen om.

Dermed lukkede et langt og betydningsfuldt kapitel i Svebølles handelsliv.

Siden da har der ikke været købmandsforretning i bygningen, men lokalerne har huset mange andre typer erhverv. Senest har der været Café & Galleri i stueetagen. Igen står butikken tom, lejemålene er dog fortsat beboede. Bygningens nuværende ejer er tømrermester Palle Christensen.

Selvom købmandsepoken er forbi, lever huset videre med spor af dets rige historie!

En annonce som viser det store udbud af varer, som der blev handlet med hos købmand Kaalund i Svebølle

Kilder:
Bjergsted Lokalhistoriske Arkiv
Interview med Ole Kaalund
Statens Arkivalier

Arkivernes Hjul" 2025 udkom 1. november på Arkivernes dag.

Den er til salg i Arkivet for 100 kr.

Vores to bidrag er en beretning om købmand P.H. Kaalund i Svebølle og en beretning om Finn Toftegaard, eliteløber og landmand.

Vi har også stadig eksemplarer tilbage af "Arkivernes Hjul" 2024 som kan købes for kr. 75,- i Lokalarkivet.

Vores to beretninger i bogen handler om mineulykken i Havnsø i 1944 og om bueskytten Hanne Christensen, der kan skrive verdensmester, europamester, danmarksmester og sjællandsmester på sit CV.

Medlemskontingent for året 2026
til betaling inden 30.06.2026
Enkelt medlem kr. 100
Par kr. 150
Beløbet bedes indsat på arkivets konto:
reg.nr. 2190 konto nr. 5114404200
Hvis du ikke længere ønsker at være medlem, så kontakt os lige.
Kontingentet kan også betales ved besøg i arkivet. Der er åbent tirsdage og torsdage kl.10-12 og 1. torsdag hver måned i tidsrummet kl. 14 – 16. (Juli måned lukket)

E-mail

For at kunne komme i forbindelse med vores medlemmer på hurtigste og mest økonomiske måde, beder vi om, at medlemmerne skriver til os og angiver en e-mail, som vi kan benytte, hvis der fx kommer arrangementer eller ture, som ikke har kunnet komme med i bladet.

Angiv også telefonnummer, og også, hvis man ønsker at modtage medlemsbladet elektronisk.

Kommende aktiviteter:

Arkivernes dag

Igen i år deltager Bjergsted Lokalhistorisk forening og Arkiv i det landsdækkende arrangement Arkivernes dag.

Dagen afvikles i år **lørdag d. 14. november, 2026**, og vi har åbent kl. 10-15.

Emnet for udstillingen i år er de mindre lokalsamfund, der er i vores område, den tidligere Bjergsted Kommune, og der vil bl.a. være mapper om de enkelte landsbyer.

På denne dag udkommer også **Arkivernes Hjul 2026,** der indeholder beretninger fra de enkelte lokalarkiver i Kalundborg Kommune. Vores bidrag i år er en beretning om virksomheden Øresø, der lå i Svebølle og en beretning om borgen, der lå ved Skarresø, og som lokalt kaldes Dronning Margrethes Ruiner.

Købmand Chr. Hansen i Viskinge
– postkort dateret 1941

Kontor:

Centervej 13, 4470 Svebølle Tlf.: 59 29 14 08
Email: bjergstedlokalarkiv@gmail.com
Arkivets hjemmeside: www.bjergstedarkiv.dk
Arkivets Konto: Reg. 2190 Konto nr. 5114404200
Åbningstid: Vi kan træffes tirsdag og torsdag kl. 10-12 og desuden den første torsdag i måneden kl. 14-16, samt efter aftale.
Det er en god ide at aftale tid med os – så vi kan forberede os på dit besøg

Bjergsted Lokalhistorisk Forening og Arkiv

Foreningens bestyrelse:
Formand:
Kirsten Kallenbach, Lyngstræde 5A, Havnsø, 4591 Føllenslev.
Telf.: 20 29 70 71
Næstformand:
Jens Weinreich, Gartnervænget 7, Ubby, 4490 Jerslev.
Telf.: 22 12 43 70
Bestyrelsesmedlemmer:
Kasserer: Inge Vibeke Jensen, Bellisvej 2, 4470 Svebølle.
Tlf.: 22 62 25 12
Poul Nautrup, Bjørnsvej 12, 4593 Eskebjerg.
Tlf.: 59 29 12 18, mob.: 24 80 03 97
Connie Djernis, Kobjergvej 7, 4470 Svebølle.
Tlf.: 60 71 41 90

Medlemsblad: Ansvarshavende redaktør: Kirsten Kallenbach
Redaktører: Connie Djernis og Kirsten Kallenbach
Medlemsbladet udkommer 2 gange om året – i februar og i juli
Eftertryk med kildeangivelse tilladt